

STUDIA
BORYSIANA

ETYMOLOGICA
DIACHRONICA
SLAVICA

pod redakcją
Marioli Jakubowicz i Beaty Raszewskiej-Żurek

W **75.** ROCZNICĘ URODZIN
PROFESORA WIESŁAWA BORYSIA

Instytut Sławistyki PAN
Fundacja Sławistyczna
Warszawa 2014

Јасна Влајић-Поповић

Институт за српски језик САНУ, Београд

ДА ЛИ ЈЕ ПСЛ. *ZBDUNŦ ‘ГРНЧАР’ ЗАИСТА ДИЈАЛЕКТИЗАМ?*

0. Током протекле деценије појавило се неколико наслова у којима се студиозно разматра, или бар помиње – само у једном и упадљиво изостаје – специфично пољска именица *zdun* ‘занатлија који гради пећи; грнчар’. Сви су они објављени некако у исто време, 2004–2005 (један још 2002. године) тако да њихови аутори нису имали прилике да реферишу један на другога. А било би корисно да се подаци које они доносе узајамно укрсте. Такав ће покушај бити учињен у овом раду.

1. Прасловенски дијалектизам **zbdunŦ* ‘грнчар’, радна именица изведена од глагола **zbdati* /**zidati* помоћу суфикса *-unŦ*,¹ препознат је и досад реконструисан само на основу његовог рефлекса у пољском језику (где се, иначе, изгубио основни глагол!): *zdun* m. ‘занатлија који гради пећи’, у дијалектима и ‘грнчар’ (тако још Brückner SEJP 650, најновије Boryś SEJP 736–737, такође Siatkowski 2004: 461, а помиње га и Skok ERHSJ 3, 654 s.v. *zidati*, такође M. Furlan у Bezlaј ESSJ 4, 410–411 s.vv. *zidati*, *ziden*). Наглашавајући да ова реч нема очуване континуанте другде у словенском свету,

* Овај чланак је резултат рада на пројекту „Етимолошка истраживања српског језика и израда *Етимолошког речника српског језика*“ који под бр. 178007 у целини финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

¹ О овом типу творбе коренских *nomina agentis* помоћу суфикса *-unŦ*, в. Sławski 1974: 134; Vaillant 1974: 625 овај суфикс сматра продуктивним у творби експресивних речи у народним говорима (на оба места се наводи **zbdunŦ*). За класификацију примера посведочености тог суфикса у српско-хрватском, где се он најређе среће у првобитној функцији творбе девербалних радних именица (нпр. *гладун* од *гладити*), а чешће у више секундарних функција, в. Sławski 1973 (тамо и идеја о утицају страних речи на *-un* на маргинализацију примарне улоге суфикса).

савремени пољски аутори, идући за Скоком, као једини потенцијални пандан пољском термину наводе савремено хрватско презиме *Здџунић* (Skok ERHSJ l.c.). Међутим, нити је апелатив само пољски, нити му је на словенском југу *Здџунић* једини, и то ономастички пандан – можда чак није уопште (в. § 3.1.), мада са приближно истог терена има поуздану замену, досад непрепознату, у топониму *Здуње* (§ 3.2.).

2. Новија дијалекатска литература (коју сумира и анализира Siatkowski 2004 и Siatkowski 2005a: 190–208) значајно помера границе ареала не само апелатива, већ и његових ономастичких реализација, првенствено у патронимији а затим и у топонимији. Та чињеница не мења ништа суштински у тумачењу крајњег порекла саме именице, али значајно коригује наша сазнања о њеној првобитној распрострањености и релативној древности тј. хронолошкој предности у односу на њене синониме (в. § 2.4.).

2.1. Најбројнији примери у словенском свету уопште, налазе се у пољском језику. Према подацима које доноси *Общеславянский лингвистический атлас* (ОЛА 8, карта F2016 посвећена именици **gr̥n̥b̥car̥*), у пољским северним дијалектима на више пунктова је посведочена основна именица у облицима *zdun*, *zdon*, *zduna*, *dzdon* (в. Siatkowski 2004: 459), међутим тај атлас (будући ограничен задатим питањем) не региструје даље лексикографске потврде са истог терена: савремену изведеницу *zdunka* ‘грнчарство; грнчарска глина’, као и низ старопољских потврда (од којих се неке не могу увек убицирати): *zdunek* ‘грнчарев син; грнчарски шегрт’, *zduńczyk* ‘грнчарев син’, придев *zdunowy* ‘извршен од стране грнчара’, а у преводима Библије из XVI века и именице *zdunowie*, *zdunowi* и придеве *zdunsky* (*naczynie*, *glina*, *rąki*), (*rolą*) *zduną* (*rolą*) *zdunową* итд. (ibid. 460).

2.1.2. Етимолошка литература досад није укључивала податке о старопољским патронимима од истог корена: *Zdun*, *Zdunak*, *Zdunek*, *Zduniek*, *Zdunowa*, *Zdunowska*, *Zdunowski*, *Zduńska*, *Zduński*, *Zdunowic* посведоченим на готово читавом терену пољског језика (укључујући Лавов), осим у Шлезиви (ibid.).

2.1.3. Слична је ситуација са топонимима који су, као у случају апелатива, груписани на северу Пољске, сежући на југу до места Krotoszyn (*Zduny*), Kalisz (*Zduny* pod Opatówkiem), Sieradz (*Zduny* pod *Zduńską Wolą*), Końskie (*Zdunów* koło Niekłani), Kozienice (*Zdunków* koło Gniewoszowa), Chełm (*Zdunowszczyzna* koło Stawu). Оваквих топонима нема у јужној Малопољској нити у Шлезиви (све према ibid. 461).

2.1.4. Именица је у истом облику и значењу посведочена и у кашупском, где је забележено још и значење ‘млакоња, шоња; оклевало, гњава-тор’, које се сматра полазиштем придева *zdunovati* ‘спор, тром, пипав’ и де-номинала *zezduńic* ‘покварити, оштетити, уништити’ (SEK 6, 285–286 s.v. *-zduńic*). Ово тумачење није сасвим уверљиво – осим ако се у том изведе-ном значењу не препозна хомонимна именица *zdun* која би имала пандан у некој поствербалној творби ван кашупског простора, али то није пред-мет овог рада.

2.2. Савремена слика искључиво пољског ареала апелатива мења се на дијахроној равни већ у суседном чешком језику, где је посведочена стчеш. именица *sdun* ‘грнчар’. Она је важна као фактор ширења изоглосе основне именице, али још више као полазиште за тумачење неких патронима и то-понима.

2.2.1. Према једној од интерпретација, моравски топоним *Zdounky* из-води се од патронима *Zdúnek*, као деминутива од *Zdun* < *zdun* ‘грнчар’, евентуално од стчеш. *sdún* ‘грнчар’ (тако Siatkowski 2004: 461 према Svo-бода и Hosák/Šrámek, односно према Svoboda и Modzelewski у SSS)². Моравски топоним има и варијанту *Vzdunky* (још један чешки топоним, *Zdouň*, често је алтернативно записиван као *Vzdun*, *Wzdun*). Ови облици ту-мачени су као изведени од презимена **Vzdúnek* < *vzdúnek* < **vzdún* од гла-гола **vzdúti* ‘надути, надувати’ (ibid. према Profous, Hosák/Šrámek), одно-сно од хипокористика *Vzdún*, од корена глагола *vzdieti* [тј. **vъz-děti*] (тако Profous 4, 7). У светлу гореизложеног пољског топономастичког мате-ријала (в. § 2.1.3.), а нарочито имајући у виду досад у овом контексту не-разматрани јужнословенски топоним (§ 3.2. нн.), ово друго тумачење (којим је можда превише значаја указано иницијалном *v-* јер тај предлог не мора бити оригиналан већ резултат накнадног прирастања), вероватно додатно губи на уверљивости. С друге стране, то чешке топониме прибараја корпусу континуанти псл. **zъdunъ*, логично ширећи ареал његовог рас-простирања у правцу југа.

2.3. Потврде са словенског истока најмање су бројне. Лексикографски извори их не доносе (што истиче и Siatkowski 2004: 461), међутим у раду

² Конкретно: J. Svoboda, *Staročeská osobní jména se základem sd(e)-, sdě-*, *Onomastica* IV, 1958, 376–377; L. Hosák, R. Šrámek, *Místní jména na Moravě II*, Praha 1980, 789; J. Svoboda, *Staročeská osobní jména a naše příjmení*, Praha 1964, 32; *Słownik starożytności Słowiańskich* 7, Wrocław etc. 1984, 110–111.

посвећеном етимолошким белешкама о белоруско-пољским изолексама (Siatkowski 2004: 462, према Вярэніч)³ преко теренског налаза из Полесја регистровано је постојање именице *здун* ‘занатлија који гради или направља пећи’, што се даље поткрепљује записом из белоруског документа из XVI века „тихъ здуновъ три печи замковые ... повинни направити“⁴. Као аргумент у прилог аутохтоности ове потврде Siatkowski l.c. наводи чињеницу да је од истог корена изведено и староруско *зъдарь* ‘грнчар’.⁴

2.4. Тако Siatkowski l.c. закључује, на основу постојања апелатива у Полесју и на северу Пољске, као и разних типова топонима и патронима како у Пољској тако и у Чешкој и Хрватској, да је **zdyń* могао бити један од најстаријих словенских назива за занатлију који израђује предмете од глине.

3. С обзиром на овако увећани ареал псл. **zdyń*, поставља се питање оправданости квалификовања те именице као прасловенског дијалектизма, увреженог у пољској етимолошкој литератури. У том смислу треба још једном усмерити пажњу на ситуацију на словенском југу где сам апелатив није посведочен ни у ком виду, али о његовом некадашњем присуству на овом терену може се судити индиректно, на основу ономастичких трагова. Њих засад има два: један је већ дуже време „у оптицају” (§ 3.1.), док други досад није узиман у обзир при етимолошким разматрањима (§ 3.2.).

3.1. Први је на такав траг, пре више од пола века, помишљао Петар Скок, имајући у виду презиме *Здўнић* (Skok ERHSJ 3, 654, са краткосилазним акцентом!), иначе забележено у Лици.⁵ То преносе и други ети-

³ Конкретно: В. Л. Вярэніч: *Этымалагічныя нататкі да беларуска-польскых ізалекс, Беларуска лінгвістыка XI*, Мінск 1977, 67–68 [66–72].

⁴ О пољско-кашупско-белоруском ареалу суфикса *-иць* (као саставног елемента именице **zdyń*) говори и Н. Popowska-Taborska у SEK 5, 286 s.v. *zduńic*, тако да Boryś l.c. остаје усамљен у квалификавању блр. *здун* као полонизма.

⁵ Ову убикацију доноси RJA, мада се у литератури (нпр. Boryś SEJP 736, Siatkowski 2004: 461) оно помиње само као хрватско презиме, свакако према Скоковој реченици „Судећи по личном хрв. презимену *Здўнић* ... та радна именица [*здун*] живела је и код нас” (про ред Ј.В-П.). Иза необичног термина „лично презиме” вероватно стоји lectio incorrecta приређивача Скоковог рукописа који су заменили *-к-* са *-н-*, односно реално је претпоставити да је у оригиналну писало „личком” – Скок је иначе имао обичај да наглашава лички ареал лексике. Осим тога, он у наставку истиче да је старо лончарство развијено у Лици у Паризишту, Калуђеровцу (католици), где се од земље праве пекве (Skok ERHSJ l.c.). Подаци из LPH и телефонских именика указују на завичајност Госпића (в. § 3.1.2.1., § 3.1.3.).

молошки речници, не само пољски (нпр. М. Furlan у Bezлај ESSJ 4, 411a s.v. *ziden*) као и Siatkowski 2004: 461. Међутим, идеја о вези овог презимена са псл. *zъdunъ заслужује да буде преиспитана још једним сумирањем и разматрањем лексикографских потврда основног облика и његових изведеница, као и евентуално сродних онима, записаних у Лици и на оближњем терену западне Славоније или средње Далмације. Савремени административни извори показују шири ареал (в. § 3.1.2.1.), који је очито резултат новижих миграција.

3.1.1. Пре свега је занимљив (досад непримећен) облик формално „старији” од презимена на *-ић*, који је почетком XVIII века и сам забележен као презиме, а изворно је вероватно био надимак: *Здуна* т. презиме *Војвода Здуна* (на Ријечи 1701), *Иван Сдуна*, новски капетан у Лици (1712) (RJA s.v. *zduna*, неакцентовано). Ако би иза овог историјског презимена стајао помен *professionis*, као паралелу са завршетком на *-а* имао би у, иначе ретком, пољ. дијал. *zduna* (Siatkowski 2004: 459–460). Са друге стране, за облик *Здуна* могу се, формално и семантички оправдано, претпоставити различити глаголски предлошци (в. § 3.1.4.4.).

3.1.2. Даље треба имати у виду да је крајем XIX века релативно добро посведочено презиме на *-ић*: *Здунџић* Новосељани (код Пакраца); племе у Ловинцу у Лици; презиме у бившој личко-крбавској жупанији (ZNŽ 21: 342), *А Сдунића и с њим Павеџића двама ћу их браћу даровати* (Вук НП 8) (све према RJA s.v.). РСА такође доноси ово презиме према изворима из истог периода, али са другачијим акцентом: *Здунџић* (Арсенијевић, Буњевци, Б. Вила).

3.1.2.1. Данас је презиме *Здунџић* (остављамо га без акцента јер тако стоји у изворима) слабо фреквентно али релативно распрострањено: носе га на десетине породица у више места у околини Госпића, као и у Задру, Загребу, Славонском Броду, Вировитици, Н. Градишци, Ђакову, Вуковару, Винковцима итд. (LPH 747). Према телефонском именику за СР Србију (из 1987–1988), у Београду се тако презива(ло) шест породица.⁶

⁶ Носиоци су Александра, Ђурђица, Марија, Милан, Милка, Никола. Према истом именику за СР Хрватску, у Загребу се тако презива двадесетак породица (Александар, Анте, Бранка, Душан, Ђурђица, Франко, Иван х 3, Јосип х 2, Јурај, Љубица, Матија, Миховил, Мирослав, Нада, Никола х 3, Петар, Стјепан х 2, Вилко, Златко, Звонко), у Госпићу петнаестак (Анте х 5, Јосип, Јурај, Мате, Милан, Миле, Никола, Пере, Стипе, Томислав, Звонимир, Звонко), Вараждину три (Јасна, Милица, Ружа), Карловцу и Бјеловару по једна, Вера

3.1.3. Као топоним посведочено је *Здљнићка* f. име оранице у Госпићком котару у Лици (ZNŽ 22: 254, према RJA), односно *Здунића Варош* код Госпића (у абecedном списку класирано као „део насеља” а не као „насеље”, в. Kogencić 1979: 870, нажалост неакцентовано).⁷

3.1.4. Без обзира на формалну подударност презимена / надимка *Здуна* са пољ. дијал. *zduna* ‘грнчар’ (в. § 3.1.1.), као и на Скокову опаску о развијености старог лончарства у Лици (в. нап. 5), верујемо да и даље има основа да се презиме *Здљнић*, досад сматрано јединим онимом и трагом посл. апелатива **zđunъ* на словенском југу, ипак измести из круга његових континуанти и протумачи другачије. Разлога за то има више.

3.1.4.1. Ако кренемо од тога да је полазни, изворни облик савременог патронима на *-ић*, био *Здуна*, презиме вероватно пореклом од надимка, треба имати у виду да је услов да би једна реч у одређеном периоду функционисала као надимак, то да она истовремено постоји и као апелатив. Дакле, ако је почетком XVIII века (у ширем региону средње Далмације и Лике) надимак *Сдуна* [само графиција за *Здуна*] истовремено био и актуелан термин за грнчара, мало је вероватно да би он могао сасвим да ишчезне већ до Вуковог доба, свега сто година касније.⁸

3.1.4.2. Уколико се пође од друге теоријске могућности, да је надимак / патроним *Здуна* био пореклом од неког (нама непознатог) топонима (а овај, пак, од старог апелатива **здун*), тешко је замислити да такав топоним с једне стране нестане без трага, а са друге да му нема помена у историјским изворима.

3.1.4.3. Формално гледано, иако се *Здљнић* регуларно изводи непосредно од именице **здун* (као *Ковачић* од *ковач*),⁹ не може се занемарити

тј. Миле. По том именику нема ниједног *Здунића* у Глини, Грачацу, Иванић Граду, Копривници, Крижевцима, Кутини, Личком Осику (нешто старији LPH 747 их је ту регистровао 2), Новској, Огулину, Пакрацу, Петрињи, Плитвицама, Самобору, Сиску, Титовој Кореници, Топуском итд. – мада се ту чести *Зидарић* и *Зд(ј/и)елар*. Ово презиме уопште не разматра Petar Šimunović, *Hrvatska prezimena*, Zagreb 2006.

⁷ На стр. 275 стоји да је *Здунића Варош* део насеља Лички Нови (у попису од 1953. године имала је 119 становника, у попису од 1961. године 98, а 1971. године само 77 становника).

⁸ За трасирање линије разграничења савремених термина *лончар* и *грнчар* у (југо)западној Србији, према пунктовима ОЛА и другим изворима, в. Siatkowski 2004: 458–459.

⁹ Оваква творба, данас типична на западу с.-х. терена (уп. и *Иванић* према *Иван*), представља старије стање, какво имамо и у старосрпском, док се данас на српском терену стандардно срећу облици изведени од придева: *Ковачевић*, *Ивановић* итд.

постојање историјског презимена (надимка) *Здуна* (? *здѹна*) и могућност да презиме на *-ић* потиче од њега. Творба патронима на *-ић* од облика са завршетком *-а* није закономерна (*Зоранић* је од *Зоран*, пре него од *Зорана*), али јесте могућа код надимака вербалног порекла, хипокористика од поименичених трпних придева какав је (независно од семантике) нпр. *здѹја* f./m. 'особа која тупо гледа, блене; глупа, тупа особа'¹⁰ од ког потичу реално посведочена презимена *Здујо* и *Здујић*.

3.1.4.4. Тако се може сматрати да је *Сдуна* / *Здуна* изворно био надимак, наслоњен на трпни глаголски придев *здѹнѹт*, *-а*, *-о* 'напрасит, нагао' (средња Далмација < RJA), вероватно према глаголу *здунути се* 'постати као суманут, побеснети'.¹¹ Гледано са семантичке стране, лако је могуће да је војвода прозван по својој напраситости, љутитости, прекој нарави; мање веровато би било извођење од глагола *здунути* < *здухнути* = *здувати* 'дувањем одстранити, збацити, одувати' (Крањчевић, Московљевић < PCA), чиме потенцијалне могућности нису исцрпљене.¹² Без обзира на то која је семантика у питању (или су биле обе, паралелно и независно једна од друге), разумно је – с обзиром на творбу и ареал – претпоставити порекло презимена *Здѹнић* (преко *Здѹна*) од глагола.

3.1.4.5. Уколико је тачан податак о акценту који доноси RJA, како за презиме (*Здѹнић*) тако и за микротопоним (*Здѹнићка*), извођење од апелатива **здун* < псл. **зѣдупъ* представља проблем јер краткосилазни акценат указује на првобитну акутску интонацију, док је она код суфикса *-ић* циркумфлексна (нпр. *богѡтѹн*, *-ѹна*, слн. *grđŭn*, рус. *колдѹн*, *-ѹна*, чеш. *běhoun*, уп. Vaillant 1974: 625). Другим речима, од евентуалног **здѹн*, *здѹнѡ* очекивало би се презиме са нагласком *Здѹнић*. А тако га бележи само PCA

¹⁰ Од *здѹјати* impf. 'гледати тупо': Здујати значи бленути, ићи не гледајући куда се иде Херцеговина, Нити уме дувати, ни кувати, већ здујати Херцеговина/Далмација (PCA).

¹¹ Уп. пример: Каже [се]: здунуо се и зблануо се (обоје као: побјеснио) (Босна и Херцеговина, Зовко ZNŽ 6: 137 < PCA s.v. *здѹхнути се*). У истом кругу значења и *здѹхљив*, *-а*, *-о* 'пргав, љутит; суманут' (Мостар, Ћоровић < PCA).

¹² С обзиром на постојање презимена *Здунѡјић* (Пакрац < PCA, такође Бјеловар), вероватно од *здунѡјити се*, *здунѡјим се* рф. 'загустјети (гране стабла); згуснути: раздебелити се (о чељадету)' у средњој Далмацији забиљежио Павлиновић, што уредници RJA (Мусулин и Павешић) коментаришу само са „Нејасна постања” (уз упућивање на *здунѡјити се*), може се помишљати и на *здунѡт*, *-а*, *-о* *'дебео' као основ за творбу поименичења *здунѡ* *'дебелко'. Уп. са истог терена и *здунѡрити се* рф. 'збити се, сабити се': Подигне се велика го-рушћина, па се на пасици здунѡри (збије), а жиле из ње сплету Пољица (ZNŽ 9: 117 < PCA).

(§ 3.1.2), незнано на основу чега, као што није извесна ни поузданост записа краткосилазног акцента у РЈА.

3.1.5. У крајњој линији, не треба сасвим искључити ни могућност постојања два презимена: једног *Здѹнић*, пореклом од надимка *Здѹна*, и другог *Здѹнић*, пореклом од **здѹн* ‘грнчар’, која су се временом преклопила и стопила, јер ниједно нема јасне творбено-семантичке везе у лексичком систему српско-хрватског језика.

3.2. На словенском југу ипак постоји један топоним (очуван, опет типично, на крајњој периферији словенског простора, мада овог пута јужној) који се са великом извесношћу може изводити од псл. **zъdunъ*: то је месно име *Здуње* у Македонији, у Броду и Горњем Пологу (код Гостивара), нарочито драгоцено зато што показује врло архаичан тип творбе.

3.2.1. Село *Здуње* у македонском Броду помиње се први пут око 1258. године у повељи бугарског цара Константина Тиха Асена скопском манастиру Св. Ђорђа: **СЕЛО ЗДЪН**, затим у повељи српског краља Милутина истом манастиру из 1299–1300: **СЕЛО ЗДОУНИЕ ... В ЗДОУНИАХЪ**, доцније у турском дефтеру Кичевске нахије за 1467–1468. годину (издавач Соколоски чита *Здуње*), у Слеччанском поменику из XVI в. (**ЗДЪНЪ**) итд. Друго истоимено село у Горњем Пологу први пут се помиње у турском пописном дефтеру за Тетовски вилајет из 1452–1453, затим у пописном дефтеру за Тетовску нахију из 1568–1569, те у Кодексу манастира Св. Јована Бигорског из 1863. као **СЕЛО ЗДЪНЪ**, *selo zdunĭ*. Све ове историјске потврде сабрала је Станковска 2002: 171–172. Она овај топоним тумачи као посесив на *-jъ*, у средњем роду *-je*, од имена *Здун*, које би пак, по ауторки, било хипокористик од *Зде-рад / -слав / -мир* итд. [тј. **Sъ-dě-*, од **sъ-děti* ‘успоставити, учинити’]. Лично име **Sъdunъ* (слично као **Vъzdunъ*, уп. 2.2.1) знађено је ad hoc на основу ових топонима – са типолошке тачке гледишта оно јесте могуће, али не посебно вероватно. Овај моменат већ сам по себи оставља отвореном могућност другачијег тумачења бродског и полошког топонима.

3.2.2. А та могућност реално се отвара чињеницом да као формални предлогак овим топонимима постоји апелатив **zъdunъ* ‘грнчар’ (посведочен посредством пољског *zdun*, као и белоруског *здун* и старочешког *sdun*) у чију старину не може бити сумње и који је нормално служио за ознаку особе (као *nomen agentis* а затим и као *nomen professionis*). Све то даје апсолутну предност извођењу јужнословенског топонима од радне именице, а не од проблематичног личног имена (при чему сама творба

остаје иста).¹³ Утолико су ови периферни топоними са словенског крајњег југа занимљивији јер показује другде непосредочену архаичну творбу суфиксом *-jъ, -ja, -je* у посесивној функцији, универбизацијом двочланог назива *Здуње село* < *Zъdun-je selo 'село грчнара'.¹⁴ С обзиром на то да су на словенском северу управо изведенице од апелатива *zъdunъ реализоване као топоними (масовно у пољском, ређе у чешком језику), треба имати у виду и друге формалне реализације са сродном семантиком, које показују такав прелаз од *nomen professionis* до топонима. То су пре свега пандани међу осталим терминима везаним за грнчаре: *Грнчара* село у Јадру (иначе 'иловача', 'пећ', 'грнчарница', према РСА), *Грнчарица* име више места у Србији; или *Лончари* (историјско) село код Призрена,¹⁵ два засеока у Босни, код Бања Луке и код Травника, *Лончар-Брдо* име селу у Хрватској у загребачкој жупанији (према РЈА). Аналогију показују и друга *nomen professionis* у топонимији (нпр. *Ковачи* – у Далмацији, Босни, Херцеговини, Србији или *Колари* – у Србији у смедеревском и јагодинском округу, затим једна историјска потврда, *Коларић* село у Хрватској и презиме (према РЈА).

3.3. Посматрајући овде изложени материјал на јужнословенском плану, може се закључити да личко презиме *Здѹнић* вероватно ипак није континуанта псл. апелатива *zъdunъ, док савремени македонски топоним *Здуње*, односно историјски јужнословенски **здоуниѐ**, то по свој прилици јесте.

¹³ Треба поменути да за локатив множине **в здоуниахъ** Станковска умесно запажа да би могао бити и од *Здуњани* [тачније ***в здоунианѐ**], тј. да тај облик не претпоставља нужно да је *Здуње* изворно била множина женског рода, што сугерише **здоуниѐ ... в здоуниахъ**. То би могла бити и стерп. секундарна множина на *-(ъ)је* типа *ковачје, рударје, улјарје* 'пчелари', која се објашњава наслањањем назива група људи по занимању на реч *људје* која се уз њих подразумевала (Јома 2013, § 4.2., 257). На терену где је такав облик био стран, а вероватно се већ у XIV веку падешка промена мењала и редуковала, он је реинтерпретиран као женски род, да би данас постао средњи (уп. *Мало Коваче*). Истина, тада би се очекивала графича ***здоуниѐ** = *Здуње*, док **здоуниѐ** указује на *Здуње*, тј. ипак на *j*-посесив.

¹⁴ Такође на словенском југу, само на западнијем терену, уп. и идентичну творбу у слн. *Begunje* < **bĕgunъ* 'profugus' < **bĕžati* (Skok ERHSJ 1, 166), од номиналних (?) основа можда и слн. *Dobrunje, Hotunje, Kotunje* (в. Furlan 1993: 135).

¹⁵ **Лончари** село цркве Богородичине „на Дани“ које је с том црквом приложио цар Стефан цркви арханђеловој у Призрену (1348) (тако РЈА s.v., према Даничићевом *Рјечнику књижевних старина српских*).

4. С обзиром на овако проширени ареал савремених континуанти псл. **z̑dunъ*, како у апелативној лексици (пољски, кашупски, белоруски, старочешки) тако и у патронимији и топонимији (пољски, чешки, јужнословенски) на ширем словенском плану долази се до закључка да је квалификовање псл. именице **z̑dunъ* као дијалектизма неоправдано, будући да је она – иако доминира у западној – ипак реално посведочена у све три групе словенских језика.

БИБЛИОГРАФИЈА

- Лома Александар, 2013, *Топонимија Бањске хривовуље. Ка осмишљењу старосрпског топонимастичког речника и бољем познавању опитесловенских именовних образаца*, Београд.
- Станковска Љубица, 2002, *Суфиксите -јъ, -џъ, -ѡ во македонската топонимија*, Прилеп.
- Furlan Metka, 1993, *Od zadnji slovar zemljepisnih imen po atlasu Slovenije*, Ljubljana.
- Korenčić Mirko, 1979, *Naselja i stanovništvo SR Hrvatske 1857–1971*, Zagreb.
- Siatkowski Janusz, 2004, *Słowiańskie nazwy 'garncarza' w świetle materiałów gwarowych i historycznych*, „Prace Filologiczne” XLIX, s. 453–476.
- Siatkowski Janusz, 2005, *Słowiańskie nazwy wykonawców zawodów w historii i dialektach*, Warszawa [garncarz: 184–203; zdun (stawiający piec): 204–212].
- Ślawski Franciszek, 1973, *Czarnogórskie глэдѹн, тѣкѹн, богатѹн*, Јужнословенски филолог XXX/1–2, Београд, s. 189–192.
- Ślawski Franciszek, 1974, *Zarys słowotwórstwa prasłowiańskiego*, [w:] SP.
- Vaillant André, 1974, *Grammaire comparée des langues slaves, IV. La formation des noms*, Paris.

СКРАЋЕНИЦЕ

- Вук – Вук Стефановић Караџић, *Српски рјечник*, (1818), 2 изд., Беч 1852.
- Вук НП – Вук Стефановић Караџић, *Српске народне пјесме*, књ. 1–6, Беч, 1841–1866; књ. 7–9 Београд 1900–1902.
- ОЛА 8 – *Общеславјанский лингвистический атлас. Серия лексико-словообразовательная*, вып. 8: Профессии и общественная жизнь, red. J. Basara, J. Siatkowski, Warszawa, 2003.
- РСА – *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, књ. 1–, Београд 1959–.
- Bezłaj ESSJ – France Bezłaj, *Etimološki slovar slovenskega jezika*, knj. 1–5, Ljubljana 1976–2007.
- Boryś SEJP – Wiesław Boryś, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków 2005.
- Brückner SEJP – Aleksander Brückner, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków 1927.
- LPH – *Leksik prezimena SR Hrvatske*, ured. V. Putanec, P. Šimunović, Zagreb 1976.
- Profous – Antonín Profous, *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny*, d. 1–4, Praha 1947–1957.

- RJA – *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika JAZU*, red. Đ. Daničić, knj. I–XXIII, Zagreb 1880–1976.
- SEK – Wiesław Boryś, Hanna Popowska-Taborska, *Słownik etymologiczny kaszubszczyzny*, t. 1–6, Warszawa 1994–2010.
- Skok ERHSJ – Petar Skok, *Etimologijski riječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, knj. 1–4, Zagreb 1971–1974.
- SP – *Słownik prasłowiański*, red. F. Sławski, t. 1–, Wrocław 1974–.
- ZNŽ – *Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena*, knj. 1–33, Zagreb 1896–1949.

IS PSL. *ZĚDUNŦ 'POTTER' REALLY A DIALECTISM?

Departing from dialectological and historical data from a few titles published in the course of the past decade (but not cross-referred to due to their almost simultaneous appearance), this paper questions the hitherto qualification of PSl. *zědunŦ 'artisan who makes clay products' (originally an appellative nomen actionis from the verb *zědati, zědŏ) as a Proto-Slavic dialectism: it has been tagged so on the basis of exclusively Polish *zdun* 'oven maker', 'potter' (productive in patronymy and toponymy too). However, there are records of corresponding appellatives in Byelorussian and in Old Czech (*здун* and *sdŭn* respectively), and a number of toponyms in Czech. In the Slavic South the only trace of PSl. *zědunŦ was believed to be the Croatian (?) patronymic *Zdunić* (also reflected in (micro)toponyms *Zdunička*, *Zdunića Varoš* near Gospić in Lika). But that derivation is questionable – and hence questioned here – on formal and prosodic grounds, with a conclusion that it is most likely based on a nick-name, itself a postverbal, via a past participle. On the other hand, there are good reasons for rendering two toponyms in present-day Macedonia, *Здунье* (in Brod and Gornji Polog, near Gostivar), reflecting the historical OSerb. *ЗДОУНЬЕ* as a -jŕ possessive form (hence *СЕЛО ЗДОУНЬЕ*) from *здун 'potter' as trustworthy onomastic traces of PSl. *zědunŦ in the Slavic South – not only because the pattern of naming a place after the nomen professii of its inhabitants is common in general (cf. *Kovači*, *Kolari*, *Lončari*) but also because that place name is paralleled in derivatives of this very noun elsewhere in the Slavic North. Therefore a final conclusion is reached that PSl. *zědunŦ should not be considered a dialectism since its continuants can be traced in all three branches of Slavic languages.